

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนชาวเลส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเป็นชาวประมง เป็นประชากรส่วนหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านการเกษตร ของประเทศทางด้านภูมิศาสตร์ของประเทศไทยอยู่ในแถบมรสุมที่มีพื้นที่ติดทะเลทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก โดยมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลรวม 1,500 ไมล์ ทั้งนี้ประชากรส่วนหนึ่งที่อยู่ชายฝั่งทะเล บางส่วนประกอบอาชีพเป็นชาวประมงหรือภาษาท้องถิ่นเรียกกันว่า “ชาวเล” ซึ่งหาเลี้ยงชีพโดยการออกเรือจับปลา และรับจ้างเป็นลูกเรือตั้งเกทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติหรือปลาเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ยิ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเลโดยตรง อีกทั้งปัญหาน้ำมันแพงเป็นส่วนหนึ่งทำให้กิจการเรือประมงเริ่มมีปัญหาทำให้ต้องงดออกเรือรวมทั้งปัญหาภัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ในขณะนี้ ที่กล่าวมาทั้งหมดมีผลกระทบต่อชุมชนผู้วิจัยได้เกิดแนวคิดที่จะช่วยเหลือชุมชนด้วยการสร้างอาชีพสร้างองค์ความรู้ในสิ่งใกล้ตัว เพื่อก่อให้เกิดรายได้เพื่อช่วยเหลือชุมชนและครอบครัวชาวเลดังนี้

การสร้างผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองเป็นงานวิจัยที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ของชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเล ผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองเป็นงานหัตถกรรมที่ถ่ายทอดรูปแบบมาจากเรือประมงจริง ๆ ที่มีสัดส่วนอ่อนช้อยสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในส่วนของสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลจะพบว่าผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มักจะทำทรัพยากรธรรมชาติจากท้องทะเลเช่น เปลือกหอย ปะการัง กัลปังหา ก้อนหิน เม็ดทราย ฯลฯ มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กรอบรูป โคมไฟ พวงกุญแจ โมบายและอื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่นำเปลือกหอยหรือปะการังมาทำแทบทั้งสิ้น จากที่กล่าวมานั้นล้วนแต่เป็นการส่งเสริมในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ทั้งทางตรงและทางอ้อม การสร้างผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองจึงเป็นแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยในการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีส่วนส่งเสริมเผยแพร่ ผลงานศิลปะหัตถกรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านตลอดจนสามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ประจำจังหวัดในเขตชายฝั่งทะเลได้อย่างเหมาะสม

เรือประมงในปัจจุบันนี้มีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น บางแห่งมีส่วนคล้ายคลึงกันมากจนแทบแยกไม่ออก เรือประมงในแต่ละเจ้าของอาจกำหนดสีและตั้งชื่อเรือกันเองทั้งนี้เพื่อการสังเกตง่าย เรือประมงทุกลำจะมีเลขทะเบียนเรือเช่นเดียวกับรถยนต์ทั้งนี้การ

ขึ้นทะเบียนเรือสามารถควบคุมทั้งทางด้านการเก็บภาษีและความปลอดภัยหลาย ๆ ด้าน โดยทั่วไปสามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท ได้แก่ เรือประมงพาณิชย์ เรือประมงพื้นบ้านขนาดเล็กและเรือประมงที่มีชื่อเรียกเฉพาะท้องถิ่น (ประวัตินี้และวิวัฒนาการของเรือประมงไทย 2543: 13) โดยมีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น เรืออวนลาก เรืออวนรุน เรืออวนลอย เรือฉลอม เรือเบ็ด เรือมาด เรือกอและ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าการสร้างผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลอง โดยถ่ายทอดรูปแบบจากของจริง ที่ได้กล่าวถึงมานั้น สามารถที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนได้โดยตรง วิธีการสร้างผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองโดยทั่วไปมีอยู่ด้วยกัน 2 วิธีได้แก่ 1.วิธีการชุดและ 2.วิธีการต่อแบบโครงกระดูกงู (เรือโบราณ 2535: 36) การผลิตทั้งสองวิธีนั้นมีข้อจำกัดสำคัญ ๆ หลายประการ เช่น ถ้าเป็นวิธีการชุดต้องใช้ไม้ท่อนใหญ่มาทำ โดยการชุดเอาเนื้อไม้ออกทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งยังเสียเวลามากและทำค่อนข้างยากอีกด้วย สำหรับในส่วนของการต่อแบบโครงกระดูกงู มีข้อจำกัดคือใช้เวลาในการผลิตมาก มีความสลับซับซ้อนผู้ทำต้องใช้ฝีมือค่อนข้างสูง เมื่อผลิตขึ้นมาอาจจะไม่คุ้มทุน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจการผลิตเรือประมงจำลอง สนใจได้พยายามศึกษาคิดค้นวิธีการผลิตให้ได้คุณภาพและปริมาณ ตลอดจนสามารถถ่ายทอดสู่ชุมชนได้ง่ายขึ้นจึงได้ค้นพบวิธีการใหม่ขึ้นคือการต่อเรือประมงจำลองด้วยวิธีการซ้อนไม้ ซึ่งสามารถนำไม้เก่า เช่น ไม้ซากเรือเก่า ๆ หรือไม้ฟ้านบ้านที่ทำการลื้อมาเพื่อขายเป็นไม้เก่า ซึ่งผู้วิจัยได้มีความเห็นว่าการที่เราได้นำเศษไม้เก่ามาใช้เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด อีกทั้งไม้เก่าก็มีราคาถูกกว่าไม้ใหม่หลายเท่าตัว การที่เราได้นำไม้เก่ามาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองนั้นมีความเหมาะสมมาก เนื่องจากการทำเรือประมงดังกล่าวจะต้องมีการทำสีให้เหมือนจริง ตามรูปแบบของเรือประมงที่พบเห็นอยู่ในทะเล เพราะฉะนั้นการใช้ไม้มาทำก็ไม่จำเป็นต้องโชว์ให้เห็นสีของเนื้อไม้เพราะต้องมีการทาสีปิดเนื้อไม้อยู่แล้ว อีกทั้งการใช้ไม้เก่ามาทำก็ไม่จำเป็นต้องใช้ไม้ชนิดเดียวกันมาทำ ซึ่งเราอาจจะนำเศษไม้ที่มีขนาดเล็กหรือไม้สั้นมาต่อกันเป็นแผ่นเพื่อจะได้แผ่นไม้แผ่นใหม่ มาใช้สร้างงานได้อีก จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจะได้ทำการสร้างสรรค์เรือประมงจำลอง ที่ได้มาจากการนำเศษไม้ชนิดต่าง ๆ มาใช้เป็นวัสดุในการผลิตเพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองโดยยึดแบบจากเรือประมงจริง ๆ ของตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาครซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการต่อเรือประมงมาช้านาน และจากการที่ได้ทดลองทำวิธีการดังกล่าว สามารถผลิตเรือประมงจำลองได้รวดเร็วกว่าวิธีการอื่น ๆ โดยอย่างถูกต้องสมบูรณ์ทั้งในด้านสัดส่วนและความแข็งแรง และที่สำคัญสามารถ

นำเศษไม้ที่เหลือจากการผลิตมาสร้างเรือประมงจำลอง ลำเล็กลดหลั่นลงไปได้อีกหลายลำอันเป็นประโยชน์ต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองจากเศษไม้เก่าทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มและไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังก่อให้เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองรูปแบบใหม่ ๆ
2. เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลองให้เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก สถานที่ท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล
3. เพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ความสำคัญของการวิจัย

1. เข้าใจเกี่ยวกับเรือชนิดต่าง ๆ ในประเทศไทย
2. เข้าใจเกี่ยวกับเรือประมงไทยชนิดต่าง ๆ
3. เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเรือประมงจำลองในรูปแบบต่าง ๆ
4. เพื่อเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากทะเล
5. เพื่อเป็นการอนุรักษ์เรือประมงไทยในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประจำจังหวัดสมุทรสาคร
6. เป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้ศึกษาเพื่อที่จะเรือประมงจำลอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบเรือประมงชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร
2. ศึกษาวิธีการต่อเรือประมงและแบบเรือที่เป็นเรือจริงและเรือจำลองที่ใช้วัสดุจากไม้
3. ศึกษากระบวนการผลิตทางด้านงานไม้ การย่อยสัดส่วนของเรือและการทำสีชนิดต่าง ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เรือ หมายถึง ยานพาหนะซึ่งทำด้วยวิธีขุดไม้ทั้งต้น หรือต่อด้วยไม้ทั้งต้น สำหรับใช้ไปในน้ำ (พจนานุกรม.ศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525: 781) โดยทำเป็นเรือสำเภาไทยจำลองที่ทำจากไม้สัก

2. จำลอง หมายถึง สร้างขึ้นเพื่อเลียนแบบ แทน ถ่ายทอดแบบ (พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525: 292) และได้จำลองเรือสำเภาไทยด้วยการย่อส่วน

3. กระดุก หมายถึง ตัวไม้หนาวางยาวตลอดลำตัวเรือจะเรียกว่าเป็นแกนของเรือก็น่าจะได้ เมื่อวางกระดุกแล้วก็ตั้งกงบนกระดุก เพื่อยึดแผ่นกระดานขึ้นเป็นรูปเรือต่อไป (พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 249 : 41)

4. ประดับ หมายถึง แต่ง ตกแต่งให้งามด้วยสิ่งต่างๆ โดยปริยายหมายความว่า ประกอบ เพิ่ม (พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 252 : 564)

5. สำเภา หมายถึง ชื่อเรือเดินทะเลชนิดหนึ่งแบบจีน ใช้แล่นด้วยใบ สะเภา หรือตะภา ก็เรียก (พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525: 806) เรือสำเภาไทยคำว่า สำเภา มาจากคำว่า ตะเภา ซึ่งหมายถึงลมทะเลที่พัดมาจากทางทิศใต้

6. เรือต่อ หมายถึง การนำแผ่นกระดานมาต่อประกอบเป็นรูปเรือ (อนุรักษ์ เรียบเรียง 2541: 30)

7. กง หรือกงเรือ หมายถึง ไม้รูปโค้งใช้เป็นโครงเรือ หรือไม้ท่อนหน้าทำเป็นรูปโค้งติดตามขวางตลอดลำเรือ ส่วนล่างของกง ตรงกลางส่วนโค้ง ยึดติดกับกระดุก (วารสารศิลปกรรมวัฒนธรรม กองบรรณาธิการ 2541: 98)

8. กราบ หมายถึง ไม้เสริมแคมเรือให้สูงขึ้น หรือ ไม้กระดานที่ติดตรงแคมเรือไปตามแนวนอนสำหรับเดิน (วารสารศิลปวัฒนธรรม กองบรรณาธิการ 2541: 98)

9. ทำยบาหลี่ หมายถึง ห้องทำยเรือสำเภาใช้เป็นที่อยู่ของนายเรือ (โชติ กัลยาณมิตร) เรือสำเภาไทยจะยกทำยสูงกว่าสำเภาจีนเล็กน้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผลงานและรูปแบบของเรือประมงจำลอง ที่สามารถถ่ายทอดสู่ชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตงานผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลอง ต.ท่าฉลอม อ.เมือง จ.สมุทรสาคร และชุมชนอื่นๆ ที่ผลิตสินค้าของที่ระลึกประเภทเดียวกันตลอดจน ผู้สนใจทั่วไป สามารถนำแบบการต่อเรือไปสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เรือประมงจำลอง เพื่อจำหน่ายต่อไป

2. ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอน เช่นปลูกฝังค่านิยมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

3. เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจได้มีโอกาสศึกษาและค้นคว้าต่อไป